

Írta: Kovács Ágnes

Tanulmányúton Dániában

4 évvel ezelőtt szakmai és baráti kapcsolat alakult ki a Ringkobing megyei Schuberts Mindé nevelőotthon és a gyulai csecsemőotthon között. 1995-ben a Schuberts Mindé vezető szakemberei a csecsemőotthon vendégei voltak egy hétig. 1996-ban meghívtak minket Dániába, de anyagi körülményeink miatt nem tudtuk elfogadni a meghívást. Ez év tavaszán a Népjóléti Minisztérium, a megyei önkormányzat és alapítványi támogatás segítségével sikerült eljutnunk Dániába.

A tanulmányút során megismerkedhettünk a dán szociálpolitika rendszerrel, valamint a nevelőotthonokkal, főleg anyákkal, családokkal foglalkozó intézeteket látogathattunk meg.

A dán szociálpolitika rendszerébe két nagy önkormányzat, a Ringkobing megyei és Koppenhága kommuna szociális osztályának vezetője engedett betekintést. Mindkét önkormányzat szociális osztálya több alosztályra bontva foglalkozik a dán állampolgárok minden olyan problémájával, mely szociális jólétüket érinti. Az egészséges életmódhoz való jog biztosításától kezdve az egészségi, illetve szociális jólét elvesztésének következményeivel, a családokat érintő egészségügyi-szociális kérdésekkel – mint abortusz, örökbefogadás, állami gondozásba vétel, illetve annak lehetséges elkerülése -, munkanélküliséggel illetve a munkához való állampolgári jog biztosításával foglalkoznak.

A szociális osztályok szakemberei felsőfokú végzettségűek, javarészt szociális munkások, jogászok, védőnők, orvosok, szociológusok.

Az önkormányzatok képviselőtestülete politikusokból áll, és négyéves ciklusokban változik a választások függvényében, de az önkormányzatok különböző osztályai, így a szociális osztály szakemberei csak szakmai alkalmatlanság esetén változhatnak.

Minden családdal és annak minden szociális jólétet érintő problémájával névre szólóan egy szociális munkás foglalkozik. Bármilyen probléma esetén ez a szociális munkás kereshető fel, ő intézkedik a család vagy az egyén érdekében, ő veszi fel a kapcsolatot a különböző alosztályok szakembereivel.

Olyan sűrűre szőtt a szociális hálójuk, hogy az csakis az állampolgár érdektelensége esetén nem nyújt védelmet. A gyermekeknek a szülő érdektelensége vagy felelőtlensége esetén is nagyfokú védelmet nyújt. Fogantatásuktól kezdve ugyanis nagyon jól képzett, nagyon sok szakemberrel működő egészségügyi-szociális rendszer figyel arra, hogy a gyermek érdekeinek megvalósulása ne függjön a szülő helyzetétől és személyiségétől.

Három gyermekotthon munkájával ismerkedtünk meg: a Ringkobing megyei Schuberts Minde-vel; a Koppenhágai kommunához tartozó Donekrogen nevű intézettel és egy csecsemő- és kisgyermek-otthonnal Skodsborgban.

Mindhárom gyermekintézményre jellemző a gyermekek és a velük foglalkozó felnőttek arányának a magyarországi viszonyoktól jelentősen eltérő volta. A 6 év feletti gyermekek esetében a gyermek-felnőtt arány 1: 2, illetve 1: 1, 8 a csecsemőotthon esetében, ahol 0-6 éves korú gyermekek vannak, 20 gyermekre 46 szervezett állás van, de részállásokkal együtt összesen 55-60 embert alkalmaznak.

Az intézetek költségvetése jelentősen, (20-50-szer) nagyobb, mint a magyarországi intézeteké. Természetesen ez nem átszámítható, hiszen nagyobb a költséghányad is, bár az korántsem ilyen arányban. Nagyon figyelemre méltó, hogy a költségvetés célzottan több részre oszlik.

Például a Denokrogen intézetet Jaegerspris városában (Koppenhága kommuna), magatartászavarokkal és tanulási nehézségekkel küzdő gyermekekkel foglalkozik. Az intézetnek saját speciális iskolája van 5 tanárral. A saját iskolába 21 gyerek jár, 4 városi iskolába. Összesen 25 gyermeket nevelnek és gondoznak.

- 1 gyermekre jutó állami támogatás 500.000 Kr/év
- Az intézet fenntartására 1,3 millió Kr/év
- Az intézet fejlesztésére, felújítására szükség szerint meghatározott összeg.

A gyermekekre juttatott állami támogatás nem keverhető össze az intézet fenntartására adott összeggel, illetve a fejlesztésre, felújításra adott pénzzel. Az évi fél millió koronát a gyermekekre kell költeni.

Mindhárom intézetben magas a felsőfokú végzettségű szakemberek aránya. Megközelítőleg 10% a nem felsőfokú végzettséggel bíró alkalmazottak aránya, ők kisegítő, technikai munkát végeznek. Felvételüknél azonban döntő szempont, hogy technikai alkalmazottként is (mivel rendszeresen találkoznak a gyermekekkel) megfelelő empátiás és természetes gyermeknevelési képességekkel és ösztönnel rendelkező emberek legyenek.

A felsőfokú végzettségű alkalmazottak főleg pedagógusok, pszichológusok, szociális munkások, a csecsemőotthon esetében ezen felül gyermekszakorvos, házi orvos, pszichiáter. Minden intézet alkalmaz részmunkaidőben házi orvost és pszichiátert.

A gyermekek átlagos intézeti tartózkodási ideje változó, 6. hónaptól 2 évig terjed.

A családokkal és a családokért felelős szociális munkással minden intézetben nagyon szoros kapcsolatot tartanak.

Érdekes volt Dánia nyugati (Ringkobing megye) és keleti (Koppenhága kommuna) részének némileg eltérő gyermek- és ifjúságvédelmi nézeteivel találkozni.

Míg a nyugati részen még mindig a 100 éves hagyományokkal bíró nevelőszülői rendszert helyezik előtérbe, keleten megpróbálnak esetenként szakítani e hagyománnyal. Felméréseik szerint a problémás családból egyenesen a nevelőszülőhöz helyezett gyermekek személyiségproblémája miatt a nevelőcsalád elszigetelődik a családban. A nevelőcsalád sok esetben tönkremegy és a gyermek intézetbe kerül. Véleményük szerint nagyobb esélye van a megfelelő szakember-gárdával ellátott intézetnek a gyermek problémáinak megoldására. Statisztikai tényekkel bizonyították, hogy a nevelőszülőkhöz helyezett gyermekek 18 éves korig 5-6 családot, illetve intézetet járnak be.

A dán törvények minden esetben a család fontosságát hangsúlyozzák. Ezért nagy elismerést és fontosságot kapnak azok az intézetek, ahol a családdal, illetőleg az anya-gyermek együttessel foglalkoznak. Ezeket az intézeteket kifejezett kéresemre kerestük fel, hiszen a gyulai csecsemőotthonban 5 éve foglalkozunk anyákkal.

4 intézetet láttunk, ahol a gyermek állami gondozásba kerülése előtt, annak megelőzéséért a szülőket, az anyákat nevelik. Ez különösen érdekes volt számomra, hiszen 3 éve, ehhez hasonlóan, állami gondozásba vétel helyett, annak elkerülésére átmeneti elhelyezést biztosítunk anyának és gyermekének egyaránt a szülői felügyeleti jog megtartása mellett.

A Holstebro városában működő kríziscentrumban a családjukban, férjük által bántalmazott anyákat és gyermekeiket gondozzák, anonimitásuk megtartása mellett. Az intézet kizárólag nyugalmat ad a rászorulóknak, minden probléma megoldását a területileg illetékes önkormányzat intézi (rendőrségi feljelentés, válás stb.).

Spiren intézet speciális, nappali ellátás formájában családterápiát végző centrum. 32 család reggeltől estig az intézet területén tartózkodik. A szülőkkel pszichológusok, pszichiáterek és pedagógusok foglalkoznak. Céljuk az, hogy felébresszék a szülőkben a gyermekükkel és a társadalommal (!) szembeni felelősségérzetet, megtanítsák őket arra,

hogyan neveljék gyermekeiket, hogyan tartsák össze a családot. Ehhez a legkorszerűbb technikákat alkalmazzák, video-tréning céljára például külön filmvágó-szobájuk van technikai személyzettel.

A gyermekekkel szintén pedagógusok foglalkoznak külön játszószobákban, amíg a szülők a különböző tréningeket végzik.

A családterápiás intézetbe történő beutalást a területileg illetékes önkormányzat szociális osztálya javasolja a gyermekközösség (óvoda, iskola), gyermekorvos, szociális munkás jelzése alapján. A családterápiában való részvétel „önkéntes”, de ha nem vállalja a család, a gyermek állami gondozásba kerül. Ebből az aspektusból természetesen nagyon is kényszerítik a szülőt a kezelés vállalására.

A családterápiás foglalkozások ideje általában 6-12 hónap, ha ennyi idő alatt eredménytelen marad a kezelés, értesítik a területileg illetékes önkormányzat szociális osztályát, ahol döntenek a további teendőkről, esetleg a gyermek állami gondozásba kerüléséről.

Hasonló beutalási rendszerrel kerülnek gyermekek anyák a herningi Anyás otthonba. Ez az intézet bentlakásos, éjjel-nappali.

A legdrágább intézményforma, hiszen az anyák naponta intenzív pszichológiai illetve pszichiátriai kezelésben részesülnek (2. 500 dán korona/anya/nap).

A kezelés célja az anyák „anyasági érzésének” felébresztése, felelősségérzetének és gyermekéhez való kötődésének kialakítása. Az általános kezelési idő 3-4 hónap, de előfordul 6-12 hónap bent tartózkodás is.

A kezelés eredményeiről az intézet rendszere pszichológiai véleményeket, jelentéseket küld a beutaló önkormányzatnak. Az önkormányzat szociális osztálya dönti el, hogy az elért eredmények alapján a gyermek az anya mellett, a családban maradhat-e, vagy állami gondozásba kerül. Amennyiben a gyermeket kénytelenek elválasztani édesanyjától, az intézet az elválás nehézségeiben is segítséget nyújt.

A Klostermosegard nevű „családi otthon”-ban szintén családterápia folyik.

A beutalást a szociális munkás jelzése alapján az önkormányzat kezdeményezi. A család 6 hónapos intézeti tartózkodása alatt „megtanulja” a normális családi élet, a háztartás és a gyereknevelés legalapvetőbb feltételeit és törvényeit. A dán társadalom nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a felnövő gyermek felnőtt emberként képes legyen a társadalomba való beilleszkedésre, a családalapításra, és ne ismétlje meg családjá korábbi sorsát. Ennek ellenére Dániában is ismert fogalom a perifériára sodródott családok újratermelődése.

Az intézet működése sikeres, 2 éve nem fordult elő, hogy a kezelés után állami gondozásba kellett volna venni a gyermeket.

Az intézetek látogatása és munkájuk megismerése során számomra a legnagyobb élmény az volt, hogy mennyi segítséget kapnak az intézetek és a dán állampolgárok az önkormányzatoktól.

Az intézetek szakemberei tökéletesen előkészített „eseteket” kapnak, munkájuk eredményeit nem rombolja le unos-untalan a szociális-anyagi helyzet megoldatlansága.

Ha kell, 24 órán belül lakást kap bárki arra rászoruló, de ezt soha nem az intézet intézi, hanem az önkormányzat. Csak saját pedagógiai-pszichológiai munkájukra kell figyelniük és arra is fordíthatják minden energiájukat. Ha valamiért irigykedtem egy kicsit, számomra ez volt az irigylésre méltó.

Nagyon érdekes, tanulságos és hasznos volt ez a tanulmányút. Megerősített abban, hogy a családokkal, anyákkal való, intézményi szinten történő foglalkozás nagyon fontos. Más kérdés a magyarországi pénz- és szakemberhiány, de meggyőződésem, hogy jó úton járunk.

Végül szeretném tolmácsolni a dán kollégák őszinte véleményét, miszerint nekik is van mit tanulniuk tőlünk. Azt a pozitív hozzáállást, azt a lelkesedést, amellyel harcolni tudunk a jó ügyért, a gyerek érdekeiért. Valamint azt a gyors döntéskészséget, melyre munkánk során (éppen a területi önkormányzatok segítségének hiánya, vagy minimális volta miatt) annyiszor szükségünk van.

A jövő évben a Schuberts Mindé és a Donekrogen intézet vezető szakemberei látogatnak el Magyarországra, a gyulai csecsemőotthonba és néhány megyei intézménybe. Bízom abban, hogy akkor már az új gyermekvédelmi törvény pozitív hatásait is láthatják.